

Piotr Rylski

Dopuszczalność zażalenia na postanowienie w przedmiocie przyznania od Skarbu Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez pełnomocnika z urzędu

Palestra 58/1-2(661-662), 133-139

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Praktyczne zagadnienia prawne

Piotr Rylski

DOPUSZCZALNOŚĆ ZAŻALENIA NA POSTANOWIENIE W PRZEDMIOCIE PRYZNANIA OD SKARBU PAŃSTWA KOSZTÓW NIEOPŁACONEJ POMOCY PRAWNEJ UDZIELONEJ PRZEZ PEŁNOMOCNIKA Z URZĘDU

Kwestia zaskarżalności postanowienia sądu pierwszej instancji w przedmiocie przyznania od Skarbu Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu budzi od jakiegoś czasu szczególne zainteresowanie w orzecznictwie sądowym. Po wielu latach braku tego zagadnienia w orzecznictwie sądowym w niedalekim czasie dało się zauważyć kilka niezwykle istotnych judykatów w tej materii. Kwestia wynika z tego, że postanowienie takie nie zostało wskazane wyraźnie w treści art. 394 § 1 k.p.c. jako zaskarżalne zażaleniem.

W dotychczasowym orzecznictwie przyjmowano jedynie, że apelacja uczestnika postępowania w części dotyczącej rozstrzygnięcia o kosztach pomocy prawnej udzielonej z urzędu w wypadku przyznania tych kosztów pełnomocnikowi od Skarbu Państwa jest niedopuszczalna¹. Sąd Najwyższy, jak wynika z uzasadnienia orzeczenia, nie wykluczył jednak kategorycznie dopuszczalności takiego zażalenia, lecz jedynie wskazał, że uczestnik postępowania nie ma interesu prawnego w zaskarżeniu tego rozstrzygnięcia zażaleniem². Jednocześnie jednak Sąd Najwyższy uznał, że zażalenie takie powinno być, co do zasady, uznane za dopuszczalne w drodze zastosowania analogii z art. 394 § 1 pkt 9 *in fine*.

W doktrynie kwestia dopuszczalności zażalenia pełnomocnika na postanowienie w przedmiocie przyznania kosztów nieopłaconej pomocy prawnej przyznanej z urzędu nie była również podejmowana zbyt często. Z jednej strony można spotkać pogląd,

¹ Uchwała SN z 25 czerwca 2009 r., III CZP 36/09, OSNC 2010, nr 2, poz. 24.

² Zbliżone rozstrzygnięcie zapadło wcześniej na gruncie postępowania karnego, por. postanowienie SN z 22 lipca 2004 r., III KZ 20/04, LEX nr 137717, w którym stwierdzono, że nie jest dopuszczalne zaskarżenie przez skazanego postanowienia sądu o przyznaniu wynagrodzenia obrońcy z urzędu za sporządzenie opinii o braku podstaw do wniesienia kasacji.

że zażalenie takie nie jest dopuszczalne, z tej przyczyny, iż koszty takie nie stanowią kosztów procesu, a tylko o zażaleniu w tym przypadku jest mowa w art. 394 § 1 pkt 9 k.p.c.³ Z drugiej strony prezentowany był pogląd odmienny. Zdaniem P. Cetnarowskiego i B. Łopalewskiego na akceptację zasługuje pogląd, że zażalenie na postanowienie w przedmiocie wynagrodzenia pełnomocnika z urzędu z tytułu nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu powinno być zaskarżalne zażaleniem⁴. Autorzy wskazują jednak, że zamiast poszukiwać rozwiązania, jak uczynił to Sąd Najwyższy, w ucieczce do analogii lepszym rozwiązaniem byłoby przyjęcie, iż wynagrodzenie to objęte jest pojęciem kosztów procesu, o którym mowa w art. 394 § 1 pkt 9 k.p.c., co uniemożliwiłoby odmiennie traktowanie tego zażalenia, w sytuacji gdy jest ono składnikiem kosztów zasądzonych od drugiej strony procesu i gdy jest przyznawane od Skarbu Państwa⁵.

W sposób bezpośredni wskazana kwestia została rozstrzygnięta w dwóch zbliżonych w tym zakresie uchwałach Sądu Najwyższego – z dnia 20 maja 2011 r., III CZP 14/11⁶ i 8 marca 2012 r., III CZP 2/12⁷. W obu wskazanych orzeczeniach Sąd Najwyższy przesądził, że pełnomocnikowi ustanowionemu przez sąd przysługuje zażalenie na postanowienie sądu pierwszej instancji rozstrzygające o ponoszonych przez Skarb Państwa kosztach nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu⁸. Sąd Najwyższy podkreślił przy tym, że świadczenie pomocy prawnej z urzędu jest działaniem dla dobra publicznego, umożliwiającym realizację w postępowaniu cywilnym zasady równości i prawa do sądu. Obowiązek zapewnienia właściwego działania wymiaru sprawiedliwości i zrealizowania tych zasad w postępowaniu sądowym spoczywa na państwie, a zatem obciążający Skarb Państwa, na podstawie wskazanych przepisów, obowiązek pokrycia kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej stronie ma charakter publicznoprawny i nie mieści się w obowiązku zwrotu kosztów procesu w rozumieniu przepisów Kodeksu postępowania cywilnego. W konsekwencji, według Sądu, nie ma podstaw do rozważania, czy postanowienie takie byłoby zaskarżalne wprost na podstawie art. 394 § 1 pkt 9 k.p.c. jako dotyczące „zwrotu kosztów”. Wskazano przy tym, że pełnomocnik ustanowiony przez sąd ma oczywisty interes prawny w zaskarżeniu takiego orzeczenia. Sąd Najwyższy zauważył, że w podobnych sytuacjach, gdy chodzi o wynagrodzenie biegłych sądowych lub zwrot kosztów świadków, art. 394 § 1 pkt 9 k.p.c. przewiduje możliwość wniesienia przez te osoby zażalenia na przyznane im wynagrodzenie i zwrot kosztów oraz poniesionych strat. Niemożność zaskarżenia przez pełnomocnika analo-

³ H. Pietrkowski, *Czynności procesowe zawodowego pełnomocnika w sprawach cywilnych*, Warszawa 2011, s. 192–193.

⁴ Pogląd zawarty w uchwale III CZP 36/09 o dopuszczalności sięgnięcia do analogii z art. 394 § 1 pkt 9 k.p.c. zaakceptowała także A. Mejka, *Glosa do uchwały SN z dnia 25 czerwca 2009 r., III CZP 36/09*, LEX/el. 2010.

⁵ P. Cetnarowski, B. Łopalewski, *Glosa do uchwały SN z 25 czerwca 2009 r., III CZP 36/09*, „Palestra” 2010, nr 7–8, s. 300–301.

⁶ OSNC 2012, nr 1, poz. 2.

⁷ OSNC 2012, nr 10, poz. 115.

⁸ Warto jednak wskazać, że w nieco innym kontekście kwestia ta była podjęta wcześniej w orzecznictwie sądów powszechnych. W postanowieniu Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z 12 czerwca 2000 r., I Acz 482/00, OSAB 2000, nr 2, poz. 3, przyjęto, że pełnomocnik ustanowiony z urzędu posiada legitymację do zaskarżenia postanowienia sądu, w którym odmówiono mu przyznania wynagrodzenia, także po zwolnieniu go ze świadczenia pomocy prawnej na rzecz strony na podstawie art. 119 § 2 k.p.c. i art. 28 ust. 2 ustawy z dnia 26 maja 1982 r. Prawo o adwokaturze.

gicznego postanowienia sądu pierwszej instancji w przedmiocie przyznania od Skarbu Państwa kosztów udzielonej pomocy prawnej nie znajduje racjonalnego uzasadnienia i może być uznana za naruszenie konstytucyjnego prawa obywateli do równego traktowania (art. 32 ust. 1 Konstytucji). Z tego względu Sąd Najwyższy w obu wskazanych orzeczeniach uznał, że konieczne jest przyjęcie zażalenia na wskazane postanowienie Sądu Najwyższego w drodze analogii z art. 394 § 1 pkt 9 k.p.c.

Należy w pełni podzielić pogląd Sądu Najwyższego wyrażony w wyżej wskazanych orzeczeniach. Warto bowiem wskazać, że art. 394 § 1 k.p.c. stanowiący o dopuszczalności zażalenia na postanowienia i zarządzenia sądu pierwszej instancji nie wymienia wprost postanowienia w przedmiocie przyznania pełnomocnikowi z urzędu od Skarbu Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej. Ewentualnej dopuszczalności wniesienia takiego zażalenia, jak trafnie wskazywał Sąd Najwyższy, można poszukiwać w dwojaki sposób: albo przez przyjęcie, że koszty te stanowią postanowienie w przedmiocie zwrotu kosztów postępowania na gruncie art. 394 § 1 pkt 9 k.p.c., albo w drodze wyprowadzenia analogii z przypadków dopuszczalności zażalenia istniejących już w tym przepisie.

Rozważając pierwszą z możliwości, trzeba podkreślić, że art. 394 § 1 pkt 9 k.p.c. w interesującym nas zakresie posługuje się dwoma pojęciami: „zwrot kosztów” oraz „określenie zasad ponoszenia kosztów procesu”. Jak się wydaje, pierwsze z tych pojęć należy wiązać z obowiązkiem sądu rozstrzygnięcia o kosztach w każdym orzeczeniu kończącym sprawę w instancji (art. 108 § 1 zd. 1 k.p.c.), a drugie z nich z możliwością pozostawienia szczegółowego wyczerpania należnych kosztów referendarzowi sądowemu, gdy sąd rozstrzyga tylko o zasadzie poniesienia tych kosztów (art. 108 § 1 zd. 2 k.p.c.)⁹. Skoro zażalenie przysługuje na postanowienie w przedmiocie zwrotu kosztów, rozumianych jako rozstrzygnięcie o kosztach z art. 108 § 1 zd. 1 k.p.c., to pojęcie to wiązać należy z definicją kosztów procesu zawartą w art. 98 k.p.c. Zgodnie z § 1 tego przepisu strona przegrywająca sprawę obowiązana jest zwrócić przeciwnikowi na jego żądanie koszty niezbędne do celowego dochodzenia praw i celowej obrony (koszty procesu). Według zaś art. 98 § 2 i 3 k.p.c. do niezbędnych kosztów procesu prowadzonego przez stronę osobiście lub przez pełnomocnika, który nie jest adwokatem, radcą prawnym lub rzecznikiem patentowym, zalicza się poniesione przez nią koszty sądowe, koszty przejazdów do sądu strony lub jej pełnomocnika oraz równowartość zarobku utraconego wskutek stawiennictwa w sądzie. Suma kosztów przejazdów i równowartość utraconego zarobku nie może przekraczać wynagrodzenia jednego adwokata wykonującego zawód w siedzibie sądu procesowego. Do niezbędnych zaś kosztów procesu strony reprezentowanej przez adwokata zalicza się wynagrodzenie, jednak nie wyższe niż stawki opłat określone w odrębnych przepisach i wydatki jednego adwokata, koszty sądowe oraz koszty nakazanego przez sąd osobistego stawiennictwa strony. Ustawa w art. 98 § 1 k.p.c. nie zalicza więc wyraźnie kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu przyznanej od Skarbu Państwa do kosztów procesu. Koszty procesu są bowiem wiązane jedynie z tymi niezbędnymi i celowymi kosztami, które poniosła druga strona postępowania, a nie Skarb Państwa.

⁹ W ten sposób K. Kołakowski, (w:) *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do art. 367–505*³⁷, t. II, red. K. Piasecki, Warszawa 2010, s. 86–89, choć autor wskazuje nieprecyzyjność określeń, jakimi w odniesieniu do kosztów postępowania posługuje się Kodeks postępowania cywilnego.

Regulacja prawna kosztów nieopłaconej pomocy prawnej jest w istocie dość lakoniczna i rozproszona w różnych aktach prawnych. Zgodnie z art. 29 ust. 1 ustawy z 26 maja 1982 r. Prawo o adwokaturze¹⁰ koszty nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu ponosi Skarb Państwa¹¹. Ponadto w myśl art. 122 § 1 k.p.c. adwokat lub radca prawny ustanowiony z urzędu ma prawo – z wyłączeniem strony – ściągnąć sumę należną mu tytułem wynagrodzenia i zwrotu wydatków z kosztów zasądzonych na rzecz tej strony od przeciwnika. Szczegółowe kwestie rozliczenia tych kosztów zawiera rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu¹² (dalej r.o.a.). Zgodnie z § 21 r.o.a.¹³ w sprawie cywilnej, w której kosztami procesu został obciążony przeciwnik procesowy strony korzystającej z pomocy udzielonej przez adwokata ustanowionego z urzędu, koszty, o których mowa w § 19, sąd przyznaje po wykazaniu bezskuteczności ich egzekucji. Regulacja art. 122 § 1 k.p.c. i § 21 r.o.a. przesądza więc, że w zakresie rozliczania, zaskarżania i egzekwowania kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu mogą mieć miejsce dwie sytuacje: po pierwsze – gdy koszty te zostały zasądzone od przeciwnika na rzecz strony, dla której adwokat lub radca prawny został ustanowiony, po drugie – gdy koszty zostają przyznane od Skarbu Państwa. W doktrynie i orzecznictwie nie ma wątpliwości, że w pierwszym przypadku koszty nieopłaconej pomocy prawnej należy kwalifikować jako składnik kosztów procesu, ponieważ zostały zasądzone na podstawie przepisów określających zasady rozliczania kosztów procesu – od przeciwnika na rzecz strony, dla której adwokat lub radca prawny został ustanowiony¹⁴. Na takie postanowienie niewątpliwie przysługuje więc zgodnie z art. 394 § 1 pkt 9 k.p.c. zażalenie, jako na składnik kosztów procesu, o których rozstrzyga sąd¹⁵. Wątpliwości może jedynie budzić, czy poza stroną legitymację do wniesienia zażalenia w tym przypadku, w zakresie kosztów pomocy prawnej udzielonej z urzędu, ma sam pełnomocnik¹⁶. Sytuacja ta nie została jednak objęta zagadnieniami prawnymi rozstrzyganymi w omawianych orzeczeniach.

Jeśli chodzi o przypadek przyznania kosztów pomocy prawnej udzielonej z urzędu od Skarbu Państwa, to jak trafnie zauważył Sąd Najwyższy we wskazanych wyżej uchwałach, nie wchodzi ono w pojęcie zwrotu kosztów, o którym mowa w art. 394 § 1

¹⁰ Dz.U. nr 16, poz. 124 ze zm.

¹¹ Analogiczna regulacja zawarta jest w art. 22¹ ust. 1 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych.

¹² Dz.U. nr 163, poz. 1348 ze zm.

¹³ Analogiczna regulacja zawarta jest w § 17 rozporządzenia MS z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz.U. nr 163, poz. 1349 ze zm.).

¹⁴ H. Pietrkowski, *Czynności*, s. 191. Z tego względu nie można zgodzić się z poglądem, że rozstrzygnięcie o kosztach pomocy prawnej udzielonej z urzędu w żadnym wypadku nie stanowi rozstrzygnięcia o kosztach w rozumieniu art. 394 § 1 pkt 9 k.p.c.

¹⁵ Tamże, s. 192.

¹⁶ Warto jednak wskazać, że doktryna i orzecznictwo są jednomyślne, iż w takim przypadku pełnomocnik może zrealizować swoje prawa przez uzyskanie klauzuli wykonalności opiewającej na jego nazwisko, w granicach należnej mu kwoty, por. J. Gudowski, (w:) *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 1, red. T. Erciński, Warszawa 2012, s. 557; G. Misiurek, (w:) *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. I, red. H. Dolecki, T. Wiśniewski, Warszawa 2011, s. 419; por. także orzeczenie SN z 2 listopada 1954 r., II CZ 248/54, PiP 1955, z. 5, s. 150; postanowienie SN z 8 września 1982 r., I CZ 83/82, LEX nr 8459 i uchwałę SN z dnia 1 marca 1989 r., III CZP 12/89, LEX nr 463039.

pkt 9 k.p.c., gdyż nie chodzi tu o zwrot kosztów należny jednej ze stron od drugiej¹⁷. Odpowiedzialność Skarbu Państwa ma bowiem w tym przypadku charakter subsydiarny¹⁸. Powstaje w jednej z dwóch sytuacji. Po pierwsze wtedy, gdy pełnomocnik wykaże na zasadzie § 21 r.o.a., że egzekucja kosztów zasądzonych od drugiej strony okazała się bezskuteczna¹⁹. Po drugie zaś, gdy kosztami procesu została obciążona strona, dla której został ustanowiony adwokat lub radca prawny z urzędu²⁰. Zobowiązanie Skarbu Państwa względem pełnomocnika z urzędu ma tu charakter publicznoprawny, związany z wykonywaniem przez pełnomocnika zleconych mu czynności zastępstwa prawnego²¹. Z wyżej wskazanych względów w pełni zasadne jest stanowisko Sądu Najwyższego, że orzeczenie sądu w przedmiocie przyznania wynagrodzenia pełnomocnikowi z urzędu od Skarbu Państwa nie podlega zażaleniu na podstawie art. 394 § 1 pkt 9 k.p.c. Nie przemawia za tym ani brzmienie, ani systematyka Kodeksu. Nie przemawia za tym także charakter tych kosztów, które nie kształtują sytuacji prawnoprosesowej stron postępowania, lecz odnoszą się do relacji między Skarbem Państwa a pełnomocnikiem, który wykonuje nałożone na niego obowiązki ustawowe.

Jednocześnie nie może budzić wątpliwości, że zażalenie takie powinno być dopuszczalne. W zakresie tym widoczna jest bowiem luka w prawie²². Trafnie wskazał Sąd Najwyższy, że wykonywana przez pełnomocników z urzędu służba publiczna powinna być należycie wynagradzana, gdyż z punktu widzenia państwa stanowi jeden z istotnych elementów jego funkcjonowania, związany z zapewnieniem prawa do sądu²³. Ponadto zważywszy na istotne podobieństwa między udziałem biegłych i pełnomocników z urzędu w postępowaniu cywilnym, podkreślone w uzasadnieniach wskazanych uchwał, trudno zaakceptować sytuację, w której tylko tym pierwszym przyznaje się uprawnienie do kwestionowania decyzji sądu w przedmiocie należnego wynagrodzenia²⁴. Warto także zgodzić się z Sądem Najwyższym, że za potrzebą poddania kontroli

¹⁷ W ten sposób także H. Pietrkowski, *Czynności*, s. 192.

¹⁸ G. Misiurek, (w:) *Kodeks*, s. 420.

¹⁹ J. Gudowski, (w:) *Kodeks*, s. 558.

²⁰ W grę wchodzi też ewentualne zniesienie kosztów między stronami lub stosunkowe rozdzielanie kosztów, por. P. Cetnarowski, B. Łopalewski, *Glosa*, s. 296.

²¹ Z. Krzeziński, (w:) Z. Czeszejko-Sochacki, Z. Krzeziński, *Adwokat z urzędu w postępowaniu sądowym*, Warszawa 1975, s. 71.

²² W orzecznictwie SN przyjmuje się, że „luką w prawie jest taki brak regulacji, co do którego można racjonalnie twierdzić, że nie jest przez ustawodawcę zamierzony (...) Ocena, czy mamy do czynienia jedynie z kwestią prawnie obojętną, czy z luką w prawie powinna być ściśle związana ze znajomością prawa pozytywnego oraz preferencjami aksjologicznymi i zamierzonymi celami, jakie postawił sobie ustawodawca. Dopiero na podstawie tych dwóch przesłanek można określić, czy dany stan rzeczy prawodawca świadomie pozostawił poza zakresem regulacji prawnej, czy też dopuścił do powstania luki w prawie” (por. postanowienie SN z 25 maja 2001 r., WA 15/01, OSNKW 2001, nr 9–10, poz. 81).

²³ M. Lewandowski, *Problematyka bezpłatnej pomocy prawnej w RP na tle prawa do sądu*, MoP 2009, nr 21, SIP Legalis.

²⁴ Podobny pogląd w postępowaniu karnym został wyrażony w postanowieniu z 1 marca 1984 r. wydanym w sprawie VI KZP 50/83, OSNKW 1984, nr 7–8, poz. 84, gdzie Sąd Najwyższy, wskazując obowiązek sądu przyznania wynagrodzenia adwokatowi wyznaczonemu tylko do jednej czynności, także wówczas, gdy wydaje postanowienie w sprawie incydentalnej, dokonał porównania jego sytuacji z sytuacją biegłego, jako że zgodnie z art. 29 ust. 2 ustawy z 26 maja 1982 r. Prawo o adwokaturze może – podobnie jak on – żądać wynagrodzenia za wykonaną pracę.

sądu drugiej instancji rozstrzygnięcia w przedmiocie przyznania kosztów od Skarbu Państwa za świadczoną pomoc prawną z urzędu przemawia także kontekst konstytucyjny zagadnienia. Trzeba bowiem pamiętać, że obowiązek świadczenia pomocy prawnej przez adwokatów i radców prawnych z urzędu jest istotną ingerencją w swobodę działalności gospodarczej tych podmiotów, które udzielając tej pomocy, nie mogą prowadzić w tym czasie innych spraw z wyboru. Określenie w takim przypadku wysokości należnego wynagrodzenia powinno więc odbywać się z możliwością zapewnienia dwuinstancyjnego postępowania sądowego (art. 78 Konstytucji RP)²⁵. Odwołanie się więc przez Sąd Najwyższy do potrzeby zastosowania *de lege lata* analogii dla dopuszczenia zażalenia na postanowienie sądu pierwszej instancji w przedmiocie kosztów pomocy prawnej świadczonej z urzędu należy uznać za zasadne²⁶. Wydaje się jednak, że *de lege ferenda* należy postulować zmianę stanu prawnego i wyraźne wprowadzenie dopuszczalności zażalenia na to postanowienie w treści art. 394 § 1 pkt 9 k.p.c.

Wyżej wskazane rozstrzygnięcia dotyczyły jedynie kwestii zaskarżalności postanowienia sądu pierwszej instancji w przedmiocie zwrotu kosztów nieopłaconej pomocy prawnej świadczonej z urzędu. Kwestia zaskarżalności postanowienia sądu drugiej instancji w tej materii była jak dotąd rozstrzygana na gruncie dotychczasowego brzmienia²⁷ art. 394¹ k.p.c. jednoznacznie negatywnie²⁸. Rozwiązanie to będzie jednak musiało ulec zmianie w wyniku wejścia w życie niedawnego wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 30 października 2012 r., SK 20/11²⁹, w którym wyrażono pogląd, że art. 394¹ § 1 pkt 2 k.p.c., w brzmieniu obowiązującym do 2 maja 2012 r., w zakresie, w jakim nie przewidywał zażalenia na postanowienie sądu drugiej instancji oddalające wnioski pełnomocnika ustanowionego z urzędu o przyznanie od Skarbu Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej w postępowaniu przed sądem drugiej instancji, jest niezgodny z art. 45 ust. 1 i art. 176 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. W związku z wprowadzeniem od 3 maja 2012 r. w miejsce zażalenia do Sądu Najwyższego instytucji zażalenia do innego składu tego samego sądu odwoławczego (art. 394² k.p.c.) należałoby postulować *de lege ferenda* dostosowanie tej instytucji do wymagań konstytucyjnych³⁰ przez wyraźne wprowadzenie regulacji, że na postanowienie sądu drugiej instancji, którego przedmiotem jest przyznanie od Skarbu

²⁵ W ten sposób P. Cetnarowski, B. Łopalewski, *Glosa*, s. 300.

²⁶ Dopuszczalność sięgnięcia do analogii przy określaniu zakresu dopuszczalności zażalenia do sądu drugiej instancji ma już utrwalony charakter w orzecznictwie Sądu Najwyższego na tle zbliżonych spraw, por. przede wszystkim uchwałę SN z 6 grudnia 1988 r., III CZP 95/88, OSNC 1989, nr 12, poz. 203 oraz z 20 listopada 2008 r., III CZP 111/08, OSNC 2009, nr 10, poz. 138.

²⁷ Art. 394¹ k.p.c. uległ zmianie z dniem 3 maja 2012 r. w związku z wejściem w życie ustawy z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. nr 233, poz. 1381.

²⁸ Por. m.in. postanowienie SN z 14 grudnia 2007 r., III CZ 61/07, Biul. SN 2008, nr 4, poz. 12; postanowienie SN z 17 listopada 2009 r., III CZ 53/09, OSNC 2010, nr 5, poz. 79.

²⁹ Dz.U. z 2012 r., poz. 1254.

³⁰ Jak wskazuje się w doktrynie, przypadki postanowień zaskarżalnych zażaleniem z art. 394² k.p.c. wynikają bądź z judykatury Trybunału Konstytucyjnego, bądź są wynikiem uznania, że ich znaczenie w sferze majątkowej lub osobistej jednostki jest na tyle istotne, iż uzasadnia poddanie ich kontroli, por. P. Grzegorzcyk, *Środki zaskarżenia w postępowaniu cywilnym w świetle ustawy nowelizującej z 16 września 2011 r. – ogólna charakterystyka zmian*, PS 2012, nr 4, s. 15.

Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu, w toku tego postępowania przysługuje zażalenie do innego składu tego sądu. Umożliwiłoby to spójne uregulowanie wspomianej materii przez poddanie kontroli zarówno rozstrzygnięcia sądu pierwszej, jak i drugiej instancji. W przypadku jednak zażalenia na postanowienie sądu drugiej instancji do innego składu sądu odwoławczego środek ten byłby pozbawiony cechy dewolutywności. Wydaje się jednak, że spełniałby on uwarunkowania konstytucyjne, w szczególności przez zapewnienie prawa do zaskarżenia orzeczenia sądowego wyrażonego w art. 78 Konstytucji RP³¹.

³¹ Pewne wątpliwości może jednak budzić treść uzasadnienia Trybunału w sprawie SK 20/11, w którym przyjęto, że postępowanie w przedmiocie przyznania kosztów nieopłaconej pomocy świadczonej z urzędu stanowi sprawę w ujęciu konstytucyjnym (art. 45 Konstytucji RP), oraz stwierdzono naruszenie zasady dwuinstancyjności w tym postępowaniu (art. 176 ust. 1 Konstytucji RP).